

Рецензії

И.И. Коршиков, Н.С. Терлига, С.А. Бычков
**Популяционно-генетические
проблемы дендротехногенной
интродукции**

(Донецк : Лебедь, 2002, 326 с.)

Використання популяційно-генетичного підходу у відтворенні видових генофондів дозволяє цілеспрямовано забезпечити стійкість та продуктивність, закладену в первинних популяціях, і вирішувати задачі по виявленню внутрішньо- та міжпопуляційної генетичної мінливості, генетичної паспортизації насаджень.

В книзі викладено результати довготривалих досліджень із застосуванням сучасних генетичних підходів насаджень сосни кримської (*Pinus pallasiana* D. Don) у Приазов'ї та Криворіжжі в порівнянні з природними популяціями Криму. Цей вид пройшов фазу стійкого інтродуцента та успішно використовується у лісонасадженнях степової зони України, в озелененні міст та промислових підприємств. Широке використання сосни кримської в оптимізації техногенно забруднених та порушених територій дозволило авторам розвинути їх традиційний напрямок по з'ясуванню механізмів стійкості рослин до аерополітантів, але вже на якісно новому популяційно-генетичному рівні. Дослідження генетичних аспектів стійкості рослин до

умов техногенно забрудненого середовища дозволили по-новому вирішувати проблеми селекційно-генетичного відбору найбільш стійких генотипів, а також з'ясувати взаємозв'язки між полігенною кількісною та моногенною алозимною мінливістю цього виду. Автори монографії концептуально обґрунтовують необхідність проведення інтродукції на популяційно-генетичній основі.

Монографія складається з 12 розділів, в цілому ж її можна розділити на три тематичні частини. В першій частині (вступ та два підрозділи) викладені теоретичні питання інтродукції та дендроекології, природно-кліматичні та екотехногенні умови районів розповсюдження сосни кримської. Друга частина (розділи 3–6) присвячена розгляданню екологічних аспектів інтродукції цього виду. В ній детально на основі власних порівняльних спостережень обговорюються питання діагностики життєвого стану дерев, аналізуються ефекти впливу аерополітантів на репродуктивну функцію рослин та пропонуються чутливі до забруднення показники для біоіндикації. Третя, найбільш представницька частина роботи (розділи 7–12), буде цікава генетикам-популяціоністам та ботанікам-інтродукторам. В ній проводиться детальний порівняльний аналіз генетичної мінливості сосни кримської в природних популяціях Криму та штучних насадженнях Приазов'я і Криворіжжя. З цією метою автори як молекулярно-генетичні маркери використовували дев'ять ферментних систем. Слід відмітити, що значна увага приділена проблемам селекції, пов'язаним з відбором найбільш стійких генотипів в насадженнях техногенно забруднених територій. Проведено аналіз результатів дослідження генетичних наслідків впливу техногенно забрудненого середовища на насіннєве потомство сосни кримської.

В цілому монографія є цінною науковою працею, де представлено результати оригінальних досліджень авторів. Вона написана на високому науковому рівні, ілюстрована великою кількістю таблиць та рисунків, які полегшують сприйняття матеріалу. Книга буде, безсумнівно, цікава та корисна для генетиків, наукових робітників та аспірантів, викладачів вищої школи, спеціалістів сільського господарства, дендрологів, екологів, фахівців в галузі охорони природи, оскільки викладені в ній ідеї та методологічні підходи з успіхом можуть бути використані для вивчення популяційно-генетичних аспектів інтродукції і інших видів деревних рослин.

О.М. ВІННИЧЕНКО

75-летие академика НАН Украины Д. М. Гродзинского

5 августа исполняется 75 лет выдающемуся ученому в области радиобиологии, физиологии и биохимии растений, Заслуженному деятелю науки и техники, академику-секретарю Отделения общей биологии НАН Украины Дмитрию Михайловичу Гродзинскому.

Его имя хорошо известно ученым нашей страны и за рубежом.

Родился Д.М. Гродзинский в г. Белая Церковь в семье ботаников-преподавателей и под влиянием родителей с ранних лет увлекся таинственной жизнью мира растений. Он оканчивает агрономический факультет Белоцерковского сельхозинститута и механико-математический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, защищает кандидатскую диссертацию, посвященную действию малых доз ионизирующих излучений на растения.

Уже в первых научных работах Дмитрия Михайловича ярко проявились черты талантливого экспериментатора, умело сочетающего смелый научный поиск новых методов исследований с теоретическим обобщением результатов. В 1962 г. Дмитрий Михайлович организует Отдел биофизики и радиобиологии, кото-

рым бесценно руководит до настоящего времени. Его первая монография была посвящена использованию метода меченых атомов в физиологии и биохимии растений. Как известный специалист в этой области Д.М. Гродзинский выезжает в качестве эксперта ФАО ООН для работы в Югославию для оказания помощи в организации научных исследований в университетах этой страны.

Значительный вклад внес юбиляр в исследование механизмов репарации ДНК в растительных клетках, в раскрытие закономерностей репопуляции в облученных меристемных тканях. Им впервые было доказано наличие радиозащитных и радиосенсибилизирующих эффектов у растений. Уникальный характер имеют выполненные под его руководством исследования по трансплантации покоящегося центра корня в пораженные облучением апикальные меристемы корня.

Большое внимание Д.М. Гродзинский уделил формированию нового научного направления — надежности биологических систем. Он руководил Научным советом АН СССР по проблемам надежности, под его редакцией регулярно выходили сборники материалов всесоюзных симпозиумов. Надежности растительных систем посвящена и отдельная монография Дмитрия Михайловича.

С 1974 по 1985 гг. Д.М. Гродзинский возглавлял Институт физиологии растений АН УССР. Его неустанная забота о формировании новых научных направлений, поиск новых форм работы, привлечение талантливой молодежи оказали большое влияние на развитие института, который приобрел все большую известность в научном мире благодаря исследованиям в области фотосинтеза, роста и развития растений, физиологии устойчивости.

Юбиляра отличает активная жизненная позиция. После аварии на ЧАЭС 1986 года Отдел переключается на исследование ранних и отдаленных эффектов действия хронического облучения на растения, разработку новых методов биомониторинга рисков, испытание новых технологий природопользования для территорий, загрязненных радионуклидами. Вместе с тем исследуются кумулятивные эффекты хронического облучения, его воздействие на радиоадаптацию, индукцию геномной нестабильности, анализируется роль диплоидного и гаплоидного клеточных отборов в защите от угрозы возрастания генетического груза в облученных популяциях.

Одним из первых Д.М. Гродзинский выступил против неоправданной тенденции засекречивания сведений об изменившейся в результате аварии на ЧАЭС радиационной обстановки. С 1991 г. он возглавляет Национальную комиссию по радиационной защите при Верховном Совете Украины, в поле зрения которой находятся все вопросы, связанные с аварией.

Дмитрий Михайлович неизменно заботится о подготовке молодой научной смены. Под его руководст-

вом защитили кандидатские диссертации около 60 специалистов не только Украины, но и других стран. Десять его учеников стали докторами наук, из которых пять заведуют кафедрами в вузах. Много лет Д.М. Гродзинский читает лекции в Киевском национальном университете им. Т. Шевченко, где по его инициативе создана кафедра радиобиологии. Он автор свыше 650 научных работ и 20 монографий, в том числе учебника «Радиобиология», соавтор учебников «Биофизика» и «Бионика».

Дмитрий Михайлович удостоен многих правительственных наград. Он — лауреат Государственной премии, организатор и президент Радиобиологического общества Украины, Украинской ассоциации биологов растений, член редколлегий многих научных журналов. Более шести лет он успешно руководит Отделением

общей биологии НАН Украины, обращая особое внимание на формирование новых перспективных научных направлений, и по праву входит в ряд наиболее выдающихся отечественных физиологов растений XX века.

Вся его жизнь — пример самоотверженного служения науке. Дмитрий Михайлович — большой патриот Украины, он исключительно приятный и доброжелательный человек, встречи с которым неизменно оставляют теплоту в душе, приподнятое настроение и веру в возрождение отечественной науки.

Научная общественность, друзья, коллеги, ученики искренне поздравляют Дмитрия Михайловича с юбилеем и желают ему крепкого здоровья и новых творческих успехов.

Ю.Ю. ГЛЕБА